

Forord

Et vigtigt dokument i Brødremenighedens historie er den broderlige overenskomst, der inden den 13. august 1727 blev vedtaget i Herrnhut, og som banede vejen for stiftelsen af den fornyede Brødremenighed.

En lignende overenskomst blev skrevet for de enkelte brødrekolonier, således også for Christiansfeld.

Denne bog indeholder ”Den broderlige aftale om Christiansfelds ordensregler”, der oprindeligt blev trykt i 1781 i Barby nær Magdeburg i Tyskland.

Bogen indeholder dels den oprindelige tyske tekst, dels en tekstnær oversættelse til dansk, der findes på samme opslag. Desuden er der i bogens sidste del en mere mundret dansk oversættelse. Dermed kan bogen både bruges af fagpersonen, som vil læse dette originale dokument, og af den interesserede læser, der vil sætte sig ind i Brødremenighedens historie og identitet.

Ordensreglerne omtaler mange forskellige forhold i menigheden. Eksempelvis nævnes det, at ingen i menigheden tvinges til at overholde reglerne, men vil man ikke, må man flytte. Reglerne henviser til Christiansfelds koncession fra 1771 og understreger det lutherske bekendelsesgrundlag og den økumeniske grundtanke, ligesom der er regler for familier, børneopdragelse, skolegang, håndværksvirksomhed og meget andet.

Bogen giver et indblik i en 250 år gammel virkelighed og belyser indirekte de grundlæggende principper, som stadig, om end i en anden form, gælder for Brødremenigheden i Christiansfeld i dag.

Det er Brødremenighedens håb, at denne nyudgivelse vil give et fornyet indblik i Brødremenighedens identitet og Christiansfelds historie.

Jørgen Bøytler, ph.d.
præst i Brødremenigheden
Februar 2023

Einleitung.

Die von *Ihro Königlichen Majestät zu Dänemark und Norwegen Christian dem Siebenten*, unserm allergnädigsten Herrn, der evangelischen Brüderunität, zu Errichtung eines Brüdergemeinortes, in höchst Dero Herzogthum Schleswig, unterm 10ten December 1771, allerhuldreichst ertheilte Concession, hat veranlasset, daß unter Vermittelung der Direction ermeldter Brüderunität, mit *Ihro Königlichen Majestät Genehmigung*, das in gedachtem Herzogthum und dessen Amte Hadersleben gelegene Vorwerk *Tystruphof* von Herrn *Ernst Wilhelm von Wobeser* erkaufet; demselben darüber ein Kaufcontract unterm 9ten May 1772. ausgefertigt, auch unterm 3ten Juny desselben Jahres allerhöchst confirmiret, und sodann auf dem Grunde besagten Vorwerks der Brüdergemeinort *Christiansfeld* angebauet worden.

Es hat dieser Anbau von unsrer Seite den Endzweck, unter dem alleinigen Kirchenhaupte *Jesus Christo*, und der Gnadenleitung des heiligen Geistes, in wahrer Glaubensgemeinschaft, brüderlicher Liebe und Einfalt des Herzens, nach dem letzten Willen unsers Herrn, *Joh. 17.* beyammen zu wohnen, und unter dem Schirm und Schuß der hohen Landesherrschaft, ein geruhiges und stilles Leben führen zu können, in aller Gottseligkeit und Ehrbarkeit.

Diesen Zweck zu erreichen, sehen wir kein bequemes und sicherers Mittel vor uns, als bey dem Bekentniß zu der evangelischen Lehre, und Gemeinschaft

Indledning.

Den koncession, som Hans Kongelige Majestæt af Danmark og Norge Christian den Syvende, vor allernådigste Herre, den 10. december 1771 allernådigst har tildelt det evangeliske brødreunitet med henblik på oprettelsen af en brødremenighedsby i Hans Højheds hertugdømme Slesvig, har givet anledning til, at hr. Ernst Wilhelm von Wobeser ved formidling af nævnte brødreunitets ledelse og med Hans Kongelige Majestæts tilladelse har købt gården Tyrstrupgård med beliggenhed i Haderslev Amt i ovennævnte hertugdømme; idet der for samme desangående er udarbejdet en købskontrakt den 9. maj 1772, der også er bekræftet fra højeste sted den 3. juni samme år, og således er brødremenighedsbyen Christiansfeld anlagt på nævnte gårds jorder.

Fra vor side har denne anlæggelse det hovedformål at bo sammen med Jesus Kristus som eneste kirkelige overhoved og under Helligåndens nådige ledelse i sandt trosfællesskab, broderlig kærlighed og hjertets enfoldighed efter vor Herres sidste vilje, *Johs. 17.* og at kunne føre et roligt og stille liv i al gudsfrygt og ærbarhed under den høje landsherres protektion og beskyttelse.

For at opfylde dette formål ser vi ikke noget mere bekvemt og sikkert middel end i henhold til det allernådigste kongelige privilegium at indføre det

mit der evangelischlutherischen Kirche, die alt apostolische Kirchendisciplin und Ordnung der evangelischen Brüderunität, zufolge allerhöchster Königlich Ver-
günstigung, unter uns einzuführen und beyzubehalten.

Unser HErr JEsus Christus ist der Grund, wor-
auf unsre Gemeine zusammen gekommen ist. Ihn
gebüret Dank und die Ehre der Anbetung, daß Er die-
selbe auf diesen Felsengrund gegründet, ihr unzählbare
Beweise seiner Barmherzigkeit und Treue gegeben,
und sie durch die Regierung und Leitung des heiligen
Geistes bis hieher hat gehen und sich bauen lassen.
Der Gemeine liegt aus Dankschuld hiebey billig nichts
mehr am Herzen, als heiliglich darüber zu wachen,
daß die Absichten JEsu mit Seiner Kirche auch hier
in Christiansfeld ununterbrochen gefördert, und alles,
so viel möglich, jederzeit verhütet werden möge, wo-
durch der Gnadenrath Gottes an diesem Orte und sei-
nen Einwohnern gehindert werden könnte.

Bey der menschlichen Schwachheit und Unvoll-
kommenheit ist aber diese Absicht ohne festzustellende
und durchgängig zu beobachtende, der lehre JEsu und
seiner Apostel, auch den Umständen des Orts allenthal-
ben gemässe Ordnungen nicht zu erreichen.

Um solcher Ursachen willen sind die hier zusammen-
gefaßten Gemeinordnungen von uns angenommen wor-
den, und haben wir, sämtliche Mitglieder der Ge-
meine in Christiansfeld, nach reiflicher Ueberlegung,
uns dazu bekant, und zu derselben treulichen Beobach-
tung, uns vor dem HErrn freywillig einverstanden,
und brüderlich verbunden.

evangeliske brødreunitets gamle apostolske kirke-
disciplin og ordensreglement iblandt os og overholde
disse, idet vi bekender os til den evangeliske lære og
fællesskabet med den evangelisk-lutherske kirke.

Vor Herre Jesus Kristus er det fundament, hvorpå
vores menighed er blevet opbygget. Ham tilkommer
tak og ære ved tilbedelse for at han har grundlagt selv-
samme på denne klippegrund, har givet den utallige
beviser på sin barmhjertighed og troskab og har ladet
den komme hertil og ladet sig opbygge under Hel-
ligåndens ledelse og vejledning. Af taknemlighed har
menigheden herved billigvis ikke andet på hjerte end
helligt at våge over, at Jesu hensigt med sin kirke også
her i Christiansfeld uophørligt fremmes, og at der så
vidt muligt til enhver tid kan forebygges og forhindres
alt, hvad der kunne være til hinder for Guds nådige
råd til denne by og dens indbyggere.

På grund af den menneskelige svaghed og ufuld-
kommenhed kan denne hensigt imidlertid ikke op-
nås uden at der fastsættes og til stadighed overholdes
ordensregler, der er i overensstemmelse med Jesu og
hans apostles lære, og som også overalt er tilpasset
omstændighederne i byen.

Af disse årsager er de her sammenfattede ordens-
regler for menigheden accepteret af os, og vi, samtlige
medlemmer af menigheden i Christiansfeld, har efter
moden overvejelse bekendt os dertil og for Herren fri-
villigt erklæret os indforstået med og broderligt for-
pligtet til trolig at overholde disse.

I. Verhältniß der Gemeinde in Absicht auf die Religion.

1.) Die heilige Schrift alten und neuen Testaments ist und bleibt die alleinige Regel und Richtschnur unsrer Lehre und unsers Lebens, und wir bekennen uns zu der Lehre der ungeänderten Augspurgischen Confession darum, weil wir dieselbe für ein lauterer und der heiligen Schrift gemässes Glaubensbekenntniß halten; wie wir dann überhaupt keine Lehre für die Lehre unsrer Gemeinde erkennen, noch uns dazu bekennen, welche der Lehre Jesu und seiner Apostel nicht gemäß ist.

Wir halten eine jede der göttlichen Wahrheiten in der Schrift für einen theuren Schatz, und glauben von Herzen, daß der Verlust oder Gewinm Leibes und Lebens mit der Verleugnung von irgend einer derselben in keinen Vergleich zu setzen, und es niemanden zu gute zu halten sey, wenn er sie auch in der Meinung, etwas Gutes zu stiften, verleugnete.

Wir wollen darauf Bedacht nehmen, und uns die Regierung Gottes des heiligen Geistes dazu erbitten, daß sowol der Lehrvortrag, als alle Praxis in der Gemeinde, mit der Lehre und Praxi unsers Herrn und seiner Apostel übereinstimmen. Auch wollen wir darüber halten, daß weder Lehrer angestellt, noch zum Gebrauch der Gemeinde, und besonders zum Unterrichte der Jugend, Schriften, es seyen Lehr- oder Gesang-
U 3 bücher,

1. Menighedens forhold med hensyn til religion.

1.) Den hellige skrift fra det Gamle og Nye Testamente er og bliver den eneste regel og retningslinje for vores lære og liv, og vi bekender os til læren fra den uforandrede Augsburgske Bekendelse, da vi anser selv samme for at være en renfærdig trosbekendelse i overensstemmelse med den hellige skrift; ligesom vi så overhovedet ikke anerkender nogen lære som vores menigheds lære eller bekender os til noget, der ikke er i overensstemmelse med Jesu og hans apostles lære.

Vi anser enhver af de guddommelige sandheder i skriften for en dyrebar skat og tror af hjertet, at fortabelse eller bevarelse af liv og lemmer ikke kan sammenlignes med fornægtelse af en hvilken som helst af disse og at det ikke kan tilregnes nogen som noget godt, hvis de fornægter dem, heller ikke hvis de gør det med en opfattelse af, at det gør noget godt.

Vi vil tilstræbe og bede Guds Helligånd lede os i forbindelse dermed, at både den talte lære og al praksis i menigheden er i overensstemmelse med vor Herres og hans disciples lære og praksis. Vi vil også holde fast ved, at der hverken ansættes lærere eller indføres skrifter såsom lære- eller sangbøger og ej heller

6 Verhältniß der Gemeinde

bücher, oder auch liturgische Gesänge, eingeführt werden, welche jenem Vorbilde der heilsamen Lehre nicht gemäß sind.

2.) Nach der, der evangelischen Brüderunität allerhöchst verliehenen Königl. Concession, stehet die Gemeinde zu Christiansfeld in ihren Kirchen- und Schulangelegenheiten unter der Aufsicht der Bischöfe der evangelischen Brüderkirche, und ist übrigen a Jurisdictione ordinaria in Ecclesiasticis von Seiner Königl. Majestät erimirt worden; auch hat dieselbe sich aller, den übrigen Dänischen Unterthanen zustehenden Rechte und Freiheiten zu erfreuen, wie denn auch ihren Lehrern und Predigern mit allen Lehrern und Predigern der evangelischen Gemeinden in Königl. Dänischen Landen, gleiche Rechte und Vorzüge allergnädigst zugestanden worden.

Ferner ist der Gemeinde in Christiansfeld, nach der bey der Brüderunität hergebrachten Verfassung, alles, was zur Ausübung ihres Gottesdienstes, und zu ihrer Kirchengdisciplin und Ordnung gehöret, wie auch, daß die Prediger und andre Kirchendiener dieser Gemeinde von der Brüderkirche Bischöfen ordiniret, von der Gemeinde berufen, und nach Befinden verändert werden können; nicht minder, daß unser Gemeinort von dem Nexu parochiali mit der Kirche zu Tystrup gänzlich erimirt seyn solle, allerhuldreichst vergönnet worden.

Durch diese Kirchenrechte und Verfassung der Brüderkirche wird die Glaubensgemeinschaft mit andern evangelischen Gemeinden keinesweges aufgehoben. Die Gemeinschaft des Glaubens kan mit der Verschiedenheit der äußerlichen Kirchenverfassung gar wohl bestehen.

liturgiske sange hverken til brug i menigheden eller til undervisning af børn og unge i særdeleshed, der ikke er i overensstemmelse med den gavnlige læres forbillede.

2.) I henhold til den kongelige koncession, der fra allerhøjeste instans er tildelt det evangeliske brødreunitet, står menigheden i Christiansfeld i sine kirkelige og skolemæssige anliggender under opsyn af den evangeliske brødrekirkens biskopper og er i øvrigt af Hans Kongelige Majestæt blevet fritaget som en egen jurisdiktion i kirkelige anliggender (a jurisdictione ordinaria in ecclesiasticis); og selvsamme kan også nyde alle de samme rettigheder og friheder som de øvrige danske undersætter har, ligesom dens lærere og præster også allernådigst indrømmes samme rettigheder og privilegier, som alle lærere og præster i de evangeliske menigheder i de kongelige danske lande har.

Desuden er det i henhold til den forfatning, som brødreunitet har vedtaget, allernådigst tilstået menigheden i Christiansfeld alt, hvad der hører til udøvelsen af gudstjenester og til deres kirkedisciplin og ordning, samt også at præsterne og andre kirketjenere i denne menighed ordineres af brødrekirkens biskopper, udnævnes af menigheden og kan ændres efter befindende; og ikke mindst at vores menighedsby skal være helt fritaget fra kirkelig forbindelse (nexu parochiali) med kirken i Tystrup.

Gennem disse kirkelige rettigheder og brødrekirkens forfatning bliver trosfællesskabet med andre evangeliske menigheder på ingen måde ophævet. Fællesskabet i troen kan sagtens bestå med forskellighed i den ydre kirkeordning.

sehen. Es wird daher auch, so wie in der Brüderunität überhaupt, also auch bey der hiesigen Gemeine, wenn ein Lehrer und Prediger berufen wird, in Ansehung seiner Ordination kein Unterschied gemacht, ob er dieselbe von den Bischöfen der Bräuerkirche, oder von einer andern evangelischen Kirche erlangt hat.

Ueberhaupt wird unsere Gemeine an allem, was die Glaubensgemeinschaft mit andern evangelischen Gemeinen und ihren Lehrern in herzlichster Liebe und Frieden, durch Gottes Gnade, unterhalten, befördern und befestigen kan, von ihrer Seite nichts er-mangeln, sich auch niemalen zu Schulden kommen lassen, ausserhalb der Brüdergemeinverfassung, durch ihre Mitglieder oder Lehrer einige Actus ministeriales auszuüben, oder sonst in die Rechte und Befugnisse der Prediger anderer evangelischen Gemeinen einigen Eingriff zu thun.

3.) Wir halten für einen wesentlichen Character einer Gemeine Christi, daß das Wort Gottes in derselben rein und lauter geprediget werde, und sie mit ihren Mitgliedern auch heilig als Kinder Gottes darnach leben.

Wir erkennen daher einen jeden für einen wahren Bruder, oder wahres Mitglied am Leibe Christi, wer die Geburt aus Gott durch den heiligen Geist erfahren hat.

Weil sich nun dieser persönliche Character an keine äufferliche Religionsverfassung binden läffet: so wollen wir mit niemand in andern christlichen Gemeinen getrennet seyn, der vom heiligen Geiste durch das Evangelium berufen, mit seinen Gaben erleuchtet, und im wahren Glauben geheiligt und erhalten wird.

Derfor bliver der, på samme måde som i brødreunitet i det hele taget, altså også hos den herværende menighed, når der skal udnævnes en lærer eller præst, med hensyn til dennes ordination ikke gjort nogen forskel på, om denne har fået selvsamme af brøderkirkens biskopper eller af en anden evangelisk kirke.

I det hele taget vil vores menighed fra sin side ikke undlade alt, hvad der kan opretholde, fremme og konsolidere trosfællesskab med andre evangeliske menigheder og deres lærere i hjertelig kærlighed og fred, ved Guds nåde, og heller aldrig gøre sig skyldig i, at dens medlemmer eller lærere udøver nogen kirkelige handlinger uden for brødermenighedsforfatningen eller på anden måde griber ind i andre evangeliske menigheds præsters rettigheder eller beføjelser.

3.) Vi anser det for et væsentligt kendetegn ved en Kristi menighed, at Guds ord prædikes rent og skært i selvsamme, og at den også lever helligt herefter med sine medlemmer som Guds børn.

Vi anerkender derfor enhver, der har oplevet at være født af Gud ved Helligånden, som en sand broder eller et sandt medlem af Kristi legeme.

Da nu dette personlige kendetegn ikke lader sig forbinde med nogen ydre religionsforfatning: så vil vi ikke adskille os fra nogen i andre kristelige menigheder, der kaldes af Helligånden ved evangeliet, oplyses med sine gaver og helliges og opretholdes i en sand tro.